SUMMARY

Levenok Inna. Pedagogical approaches to Ukrainian language training of foreign students-physicians (on the example of medical institute of Sumy State University).

On the basis of analysis of normative documents and scientific sources essence of the main pedagogical approaches in the language training of foreign students of medical institute of Sumy state university are revealed. The necessity of formation of professional communicative competence is confirmed by improving process of study of Ukrainian language as foreign. Language training of foreign students is grounded on communicative, professionally-oriented, communicative-cognitive, heuristic, personality-oriented and sociocultural approaches. A persistent aim of these approaches is optimization of language training of foreigners and correlation of existent tutorials with the European ones. Taking into account that the number of foreigners is increasing day by day there is a necessity of improving the process of language learning, which is based on intercultural peculiarities.

According to the demands of Ministry of Education and Science of Ukraine it is necessary to provide learning of Ukrainian language for foreign students as a state language. The main purpose of teaching Ukrainian language for foreign students of medical institute is implemented in practical (communicative), training and educational tasks. These objectives can be realized only if foreign students achieve a certain level of language acquisition. Multicultural groups from different countries with different level of communicative skills require from lector diversity of tasks for foreign students to master their speech competence. The communicative aim of training foreign students-physicians is leading for developing speech skills in reading and speaking. It can be achieved by involving foreigners into Ukrainian socio-cultural and language environment. Vocational-oriented language training helps to deepen the knowledge of the basic sciences (physics, chemistry, biology, mathematics), promotes scientific worldview.

The aim of every approach is to make the process of study more interesting and useful for foreign students. Integration, interrelation and implementation of these basic pedagogical approaches into the process of language training of foreign students create the background of successful adaptation. They promote better understanding of a new study material; improve professional speech and formation of professional communicative competence of foreign students of medical departments of higher educational establishments.

***Key words**: foreign students, language training, Ukrainian language as foreign, medical faculties, higher educational establishments, pedagogical approaches, professional communicative competence.*

УДК 378:7.011.3–051:80

Мішеніна Тетяна
Криворізький державний педагогічний університет
ORCID ID 0000-0002-5992-4035

ДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СФЕРИ У ЗМІСТІ КУРСУ «ОСНОВИ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ» ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У публікації наведено тематичний блок у межах курсу «Основи лінгвокультурології», який розкриває релігійні уявлення представників лінгвокультури й особливості їх відтворення в мовній системі, роль у формуванні та розвиткові мовної картини світу. Розгляд сакральних понять із позиції лінгвокультурології передбачає аналіз макроконцептів на рівні категоризації релігійної сфери («Релігійні уявлення праукраїнців»; «Християнські уявлення та їх

відображення в українській лінгвокультурі»). Перспективами подальших пошуків є розроблення тематичних блоків у межах міжкультурної комунікації.

***Ключові слова**: лінгвоспільнота, релігія, образ світу, християнство, душа, віра, молитва, монотеїзм, біблізм, індегертні та адгерентні біблійні фраземи.*

Постановка проблеми. Лінгвокультурологія визначає взаємозв'язок і взаємодію культури та мови в їх функціонуванні й узагальнює цей процес як цілісну структуру одиниць у їх єдності мовного і культурного змісту. У межах компетенції лінгвокультурології визначається лінгвокультурема (акумулює в собі як власне мовні уявлення, так і безпосередньо пов'язане позамовне середовище), у дослідженні якої застосовують новітні підходи, послуговуючись досягненнями суміжних дисциплін (етнолінгвістики, психолінгвістики, культурології, когнітивної лінгвістики, теорії інформації).

Аналіз актуальних досліджень. Класичні й сучасні дослідження механізмів оволодіння відповідною культурою під час вивчення мови (А. Вежбицька, Є. Верещагін, В. Костомаров, В. Красних, С. Тер-Мінасова, Г. Томахін, Д. Хаймс); формування та розвитку мовної картини світу як способу відбиття реальності у свідомості людини через призму мови і культури (Н. Арутюнова, В. Воробйов, В. Красних, В. Маслова, Г. Михайловська, Ю. Степанов, В. Телія); здійснення полікультурної діалогізації (А. Бірбаум, Д. Вайс, Дж. Ківес, Ф. Лорд, Г. Раш, Д. Равен, К. Роджерс, М. Фридман); формування компетентностей (В. Болотов, Е. Зеєр, А. Хуторськой) дозволяють ґрунтовно розглянути проблему навчання мови на засадах лінгвокультурологічного підходу.

Відповідно, лінгвокультурологічна підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей із додатковою спеціальністю «Українознавство» спрямована на засвоєння теоретичних знань і закріплення практичних навичок з лінгвістичних дисциплін. Основне призначення курсу «Основи лінгвокультурології» – подати комплексний лінгвокультурологічний аналіз мовних одиниць/прецедентних текстів національно-культурної семантики; сформувати навички відбору й інтерпретації еквівалентної та безеквівалентної лексики; виявляти й аналізувати фонові знання, мовну афористику і фразеологію, які вивчаються з позиції віддзеркалення в них культури, національно-психологічних особливостей національної лінгвокультурної спільноти; домогтися засвоєння основних теоретичних понять з лінгвокультурології; виробити вміння обґрунтовано застосовувати знання гуманітарних дисциплін (літературознавства, мовознавства, історії української мови/літератури, літературної критики, етнолінгвістики, лінгвогеографії, етнопедагогіки, філософії) задля здійснення лінгвокультурологічного аналізу; формувати комунікативну й лінгвокультурологічну компетенції майбутніх філологів.

На особливу увагу заслуговує тематичний блок, який розкриває релігійні уявлення представників лінгвокультури та особливості їх

відтворення в мовній системі, роль у формуванні й розвиткові мовної картини світу.

Мета публікації – розробити дидактичний супровід у вивченні сакральних понять змісту дисципліни «Основи лінгвокультурології» майбутніми вчителями філологічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. У публікації пропонуємо авторський фрагмент подання лінгвокультурологічного навчального матеріалу в межах міждисциплінарних взаємозв'язків релігієзнавства, культурології, художньої літератури й історії мови.

У розробленні дидактичного супроводу варто зважати на такі соціокультурні чинники, як християнизація Київської Русі наприкінці Хстоліття; подальший розвиток мистецтва на принципах інтегральності [4, 72–85; 5]. Християнство поширювалося на Русі під знаком Софії. Іларіон Київський (1054 р.) описує хрещення Русі як прихід «Премудрості Божої». «Слово про закон і благодать», над яким Іларіон працював упродовж 1037–1050 рр. – приклад утілення ідеї рівності всіх народів. Переосмислюється числова символіка, яка інтерпретується, насамперед, як символіка церков: сім куполів – символ церкви як дому Премудрості (уособлення семи таїнств: хрещення, миропомазання, причастя, шлюб, спокута, соборування; символ Діви Марії, земної церкви, яка поєднує духовне й тілесне); трійка – Свята трійця (Бог Отець – Бог Син – Бог Дух Святий); четвірка – чотири кінця Землі, осяяні вченням Бога.

Софійність також інтерпретується як творча Любов Божа (за П. Флоренським). Софія-Премудрість – деякий невловимий стан переходу від Бога до людини. У людині вона проблискує як образ Божий, його споконвічна краса; у Боголюдині Христі – вона начало і кінець спокутування. Софія також розуміється і як церква в небесному та земному аспектах. Церква в земному аспекті розуміється як сукупність усіх особистостей на шляху відродження своєї втраченої богоподоби. На землі головним носієм Софійності є Мати Божа, жива посередниця між небом і землею. Православний світ сприйняв Богоматір як символ духовного начала на землі, реальне явлення Софії, Утішницю й Заступницю перед Богом. Отже, у духовному розвиткові Київської Русі архетип софійності світу набув світоглядно-ціннісного й художнього смислу. Зокрема, Десятинна церква – перша велика споруда Києва, оздоблена мозаїками та фресками. Особливості ідейного задуму Софії Київської наголошувалися тим, що храм (закладений 1037 р.) будувався як символ духовної перемоги на язичництвом. В образах мозаїк і фресок церков утілено культ безсмертної Премудрості, софійного початку буття.

Практика перекладацької діяльності біблійних текстів з грецької на давньоукраїнську мову, а також розвиток конфесійного й художнього стилів зумовили розвиток сакрального поняття *душа.* Сучасні тлумачні словники української мови фіксують такі значення лексеми «душа» [1; 2,

94–95; 3]: 1) безсмертна нематеріальна основа в людині, що становить сутність її життя і є джерелом психічних явищ; 2) внутрішній психічний світ людини, з її настроями, переживаннями та почуттями // психологічні особливості народу взагалі чи конкретного народу; 3) сукупність рис, якостей, властивостей певної особи // людина як носій тих чи тих рис, якостей // про людину з прекрасними рисами характеру; 4) *бібл.* життя // почуття, натхнення, енергія.

Переконливим прикладом інтеріоризації християнського світогляду на рефлексивному рівні сприйняття світу, відтвореному в картині світу, є зафіксоване в сучасній українській мові продуктивне словотвірне гніздо з базовим словом *душа* [3], яке, за нашими спостереженнями, засвідчує денотативне розуміння *душі* як безсмертної нематеріальної основи в людині, що становить сутність її життя, є джерелом психічних явищ: *душка, душенька, душиця, бездушний, душогуб, душовий, душевний, душеубогий, однодушний, двоєдушний, легкодушний, малодушний, благодушний, криводушний, прямодушний.*

Предметом лінгвокультурологічного аналізу з позиції монотеїстського світогляду є християнська молитва, яка відображає сакральний процес спілкування душі людини з Богом. Оскільки християнство є культурою книжною, будучи релігією Писання із властивим йому пошануванням Слова, у межах києво-руської культури набув поширення тип мислення, не схильного до абстрактного філософського теоретизування, натомість філософія життя вибудовується як своєрідна «драма людського життя». Відповідно, наближення душі до Бога визначається кількістю доброчинних (Богоугодних) справ (тенденція екзистенційно-антропологічної редукції філософського знання). Християнство розв’язує проблему богоподібності людини, де трагічна суперечність щодо розв’язання і спасіння становить сутність «благої вісті», коли за Євангелієм принцип гармонії протилежностей – внутрішнього, зовнішнього й соціального світів – розв’язується шляхом діалектичним, шляхом до трагічного оптимізму християнства.

Комунікація з вищою силою в християнстві передбачала також звернення до ікони (середньогрец. eikón – образ, портрет), яка за своїм художнім і технологічним вирішенням має передавати стан внутрішнього зосередження, найважливіша деталь – вияв духовного світу (божественний порядок, божественну благодать і спокій преображеного, просвітленого божественним світлом образу).

Лінгвокультурологічний аналіз структурно-семантичних жанрів замовлянь (політеїстський світогляд) і молитов (монотеїстський світогляд) дозволяє зробити висновок про те, що:

– на рівні язичницького спілкування з магічною силою (а) назвати, дати ім’я – означає дати життя, зробити частиною реального світу; вимовити слово

означає викликати присутність названого ним (з цим пов'язана заборона «не згадувати чорта проти ночі, щоб не прикликати»); б) магічна предикація встановлює й актуалізує особливі співвідношення між явищами; у відтворюваній замовляннями картині світу не діють закони причинно-наслідкового мислення: замість причинності простежується суміжність, аналогія, причому відношення аналогії часто встановлюється між не поєднуваними з погляду «здорового глузду» явищами; в) усталеною є комунікативна ситуація «домовляння» з магічною істотою, де особливістю семантики жанру є використання імперативних та інфінітивних форм зі значенням прохання, побажання, наказу (*іди, ізійди, вийди, поможи*); використання формули обміну, побудованої за схемою: «На тобі (я роблю для тебе), а ти дай мені (зроби те й те, не роби того й того)» // обряд жертвоприношення;

– на рівні християнського світогляду (а) молитва позиціонує перевагу благословення Бога як Творця й подателя життя над проханням задоволення життєвих потреб; б) поняття жертви набуває значення духовного служіння Богу задля відновлення в собі образу Божого (лампади і свічки розуміються як символ душі, яка кається у своїх гріхах); в) концептуальною правдою володіє лише Бог, який відкриває її богоугодній людині, актуалізуючи опозиції *праведність/гріх; віра/безбожжя; закон/благодать*; імперативні форми є настановою для людини; г) риторичні питання біблійного змісту спонукають до роздумів над ситуацією; ґ) алегоричні висловлювання подаються корелятивно до аналогій із повсякденного життя; д) притчі характеризуються глибокою метафоричністю і складною образною системою.

Організація лексичної роботи студентів-філологів із біблійними текстами/мовними одиницями на позначення сакральних понять передбачає: 1) аналіз структурно-семантичних особливостей інгерентних (співвідносних за структурою й семантикою з первинним текстом Старого й нового Заповітів, конкретною біблійною ситуацією) та адгерентних (семантика яких зазнала змін протягом історичного розвитку) різновидів біблійних фразем; 2) функціональних особливостей синтаксичних конструкцій у біблійних текстах, що втілюють концепцію монотеїзму (риторичні запитання; синтаксичні конструкції з підрядною частиною зі значеннєвим відтінком «правдивість/праведність»; синтаксичні конструкції, які відтворюють кореляцію алегоричних висловлювань із життєвими ситуаціями); 3) дослідження євангельських мотивів у художній літературі; 4) зіставлення сакральних концептів *душа/серце/Бог* у різних лінгвокультурах (у тому числі в межах християнства – православних/католицьких).

Наводимо авторський фрагмент практичної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей із додатковою спеціальнісю «Українознавство» щодо вивчення релігійних явлень та специфіки їх

відображення в мовній картині світу представників української лінгвокультури.

1. Ознайомтеся зі словниковими статтями. Здійсніть лінгвокультурологічний аналіз біблійних фразем, зробіть висновок щодо особливостей їх використання в сучасній українській літературі і публіцистиці.

Блудний син – адегерентна біблійна фразема. Про людину, що розкаялася у своїх гріхах.

1. Як *блудний син*, він ладен був упасти на цю прекрасну землю, заплакати сльозами радості й просити тіні предків не отвергати його в тяжку годину (В. Шевчук). 2. – Усі ми блудні сини, – промовив сам до себе Савояр. – Усі ми долаємо нині дорогу до забутих, зневажених і не втішених нами батька-матері. Що ж то за доля така в української еліти?; – Браво, маестро! – вигукнув поет. – З нагоди повернення блудного сина я прочитаю цикл своїх поезій (Р. Іваничук). 3. Два дальніх ока, І один твій погляд – геть усе збагнулий. Це ти? Це – тонкий і чулий. Це ти? Це я, Це я, твій блудний син (В. Стус).

Закопувати свій талант у землю – адегерентна фразема. Занедбувати, не розкривати своїх здібностей.

Талант – міра грошей (срібний талант мав вагу від 27 до 36 кг).

1. Чули, чули про твої успіхи, просто неподобство, що ти заривав свої таланти в землю, але тепер не дозволимо, годі, талант треба поставити на службу народові (П. Загребельний). 2. Але буває день, коли слова на заклики твої нетерпеливі приходять – неохочі, непокірні, з погаслим зором, замкнені, скупі; неначе раб євангельської притчи, вони похмуро віддають талант і, заплативши вимушену дань, у невдоволенні глухім спішать знов увійти в житло своє таємне (М. Зеров).

2. Укладіть міні-словник біблійних фразем. Віднайдіть євангельські мотиви в українській літературі. Порівняйте особливості сприймання дохристиянських богів і християнського Бога.

1. Блага вість, Блаженний край, Божий знак, Брат на брата повстав, Братобійче клеймо, будувати на піску, Бути на хресті, Бути на хресній дорозі, Убогий духом, Вдовина лепта, Вилити молоде вино в старі бурдюки, Випити чашу до дна, Випустити дух, Вирвати з коренем, Віддати Богу душу, Віддати кесарю кесареве, а Богові Боже, Відректися, як Петро від Христа, Вічне життя, Вовк в овечій шкурі, Гірка чаша, Сад Гетсиманський.

2. Голос волаючого в пустелі, Давати святе псам, Жити не хлібом єдиним, Заблукла вівця, Каїнова печать, Книга життя, Кара Господня, Неопалима купина, Нечиста сила, Обцілувати, як Юда, Перевіяти, як зерно, Побиття немовлят, Посипати голову попелом, Терновий вінок, Служити мамоні, Содом і Гоморра, Соломонове рішення, Соляний стовп, Співати Лазаря, Хіба ревуть воли, як ясла повні, Хліб насущний.

3. Тридцять срібняків, Тяжкий хрест, Треті півні, Хома, сповнений невіри, Чистий серцем, Час розкидати каміння, час каміння збирати, Хто сіє вітер, пожне бурю, Суєта суєт, Співати осанну, Смертельна чаша, Розсипати перли перед свинями, У поті чола, Чистий серцем, Розсіяти, мов полову, Судний день, Провідна зоря, Рити яму, Сіль землі, Сіяти зло, Стукайте і відчинять вам, Невинні, як голуби, Не зійде на камені жито.

4. Цур тобі, окаянний, Щоб на тебе Див прийшов!, Щоб тебе чортяка вхопив!, Красна немов жар-птиця, О, як затрусить зеленим маком, так держись берега! Цур тобі, пек!, Відьмацьке кодло, Чорте! На груш, тільки мене не воруш!, У баби язик, як у чорта хвіст довгий, Сонце (Даждьбог) б тебе побило (побив)!, Не зачіпай гида – не каляй собі вида, Нехай над ним земля пером, Одтоптати ряст.

3. Подайте лінгвокультурологічний коментар до назв (ідей) художніх творів української літератури.

1. **Хіба ревуть воли як ясла повні** – інгер. Використовується для позначення ситуації «вдоволення життєво необхідних потреб веде до смирення». Вислухавши мову, з якою звернувся Елізаф, Йов попросив вибачення за «нерозважні слова». «Чи дикий осел над травою реве? Хіба реве віл, як ясла повні? Чи без солі їдять несмачне, чи є мак у білкові яйця? Чого не хотіла торкнутися душа моя, все те стало мені за поживу в хворобі» [Йова 6:5–7] // (ПанасМирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні»). 2. **Неопалима купина** – інгер. Про те, що не можна знищити, що відзначається святістю. Неопалима купина – терновий кущ, який горить і якимось чудом не згоряє. На горі Хорив Мойсеєві являється ангел Господній «у полум'ї огняному з-посеред тернового куща. І побачив він, що та тернина горить огнем, але не згоряє кущ» [Вихід 3:5] // (Ліна Костенко «Маруся Чурай»). 3. **Каїнова печать** – інгер. Свідчення про злочин, тавро злочину. Каїн (означає «набутий») і Авель (означає «смутний») – сини Адама і Єви. Перший був рільником, другий – пастух овець. Каїн приносив жертву Богові, жертву «від плоду землі», Авель – «від своїх первородних з отари та від їхнього лою». Господь зглянувся лише на жертву Авеля, що дуже розгнівало Каїна і спонукало його до вбивства брата. «І повстав Каїн на Авеля, брата свого, – і вбив його» [Буття 4:8]. Розгніваний Бог поклав на його чоло тавро злочину – «каїнову печать». «І вмістив Господь знака на Каїні, щоб не вбивав його кожен, то стріне» [Буття 4:15] // (Ольга Кобилянська «Земля»). 4. **Гетсиманський сад** – адегер. Про місце глибоких душевних мук. Гетсиманія (що в перекладі означає «прес для масла») – невеличке селище з садом за межами Єрусалима біля західного підніжжя Оливної гори, куди часто ходив Христос і де Він переніс глибокі душевні муки, віддавшись добровільно в руки грішників (розіп'ято на хресті). «Тоді з ними приходить Ісус до місцевості, що звалася Гетсиманія, і промовляє до учнів: «Посидьте тут, аж поки піду і помолюся отам» [Матвія 26:36] //

(Іван Багряний «Сад Гетсиманський»). 5. **Земля обітована** – інгер. Багатий, розкішний край, де панує достаток і злагода // блаженний край, обіцяний край. Бог явився Мойсею на горі Хорив. Волею Господа йому судилося вивести ізраїльський народ із Єгипту: «Я зійшов, щоб визволити його з єгипетської руки, щоб вивести його з цього краю до Краю доброго й широкого, до Краю, що тече молоком та медом» [Вихід 3:8], де Край – це обіцяна земля, Палестина // (Василь Стус «Вертеп», «Земля обітована»).

4. Ознайомтеся з інтерпретацією концепту «правда» з позиції лінгвістики, лінгвокультурології, лінгвофілософії. Подайте коментар. За прикладом здійсніть лінгвокультурологічний аналіз бінарних опозицій (праведність/гріх; віра/безбожжя; закон/благодать); причинно-наслідкових детермінацій (гріх/покута; злочин/кара; віра/вічне життя).

Правда – те, що відповідає дійсності; істина // Певна сукупність достовірних відомостей про що-небудь // Дійсний стан речей [СУМ, 1100].

Правда – адекватне відтворення об'єкта суб'єктом, який себе пізнає, відтворення його та, як він існує сам по собі, поза й незалежно від людини і її свідомості; об'єктивний зміст чуттєвого, емпірійного досвіду, понять, суджень, теорій, учень і цілісної картини світу в діалектиці її розвитку [ФС, 230].

З позиції лінгвофілолософії, біблійна правда – у Біблійних настановах, у яких людина має сприймати образ світу належного, з яким почасти перебуває світ сутній у конфлікті; настанови сприяють конструюванню внутрішнього світу / «царства в душі людини», угодного, тобто правильного, Богові.

Правда/мудрість: *«… бо в пророка написано так: «І ти, Вифлеєме, земля Юдина, не менший нічим осадами Юдиними, бо в тебе з'явиться вождь, що буде Він пасти народ Мій їзраїльський»* [1, Мт. 2:5]; *«… щоб справдилося, що сказав Ісая пророк, промовляючи: «Він узяв наші немочі, і недуги поніс»* [1, Мт. 8:17]; *«Тому що не розуміючи праведності Божої й, набуваючи сили, поставити власну праведність, вони не покорилися праведності Божій»* [Римлянам 10:3]; *«Тому що немудре Боже мудріше людини, і немощне Боже сильніше людини»* [1-е Коринфянам 1:12-25]; *«Господи! Путеводи мене у правді Твоїй, заради ворогів моїх; урівняй переді мною путь Твою»* [Псалом 5]; *«Бо Господь праведний, – любить правду; лице Його бачить праведника»* [Псалом 10].

5. Прокоментуйте алегоричні висловлювання, які витлумачуються сентенціями-аналогіями з повсякденного людського життя. Доберіть із біблійного тексту 10 алегоричних висловлювань.

«Стережіться фальшивих пророків, що приходять до Вас у водежі овечій, а всередині – хижі вовки По їхніх плодах випізнаєте їх. Бо хіба ж виноград на тернині збирають, або фіги – із будяків? Так ото родить добрі плоди дерево добре, а дерево зле плоди родить лихі… Усяке ж дерево, що доброго плоду не родить, – зрубується та в огонь укидається. Ото ж бо, – по їхніх плодах випізнаєте їх!» [1, Матфея 15-20];

«А Я вам кажу: Підійміть свої очі та погляньте на ниви, – як для жнив уже пополовіли вони! А хто жне, той заплату бере, та збирає врожай у життя вічне, щоб сіє й хто жне – разом раділи. Бо про це поговірка правдива; «Хто інший сіє, а хто інший жне». Я вас жати послав, де ви працювали: працювали інші, ви до їхньої праці ввійшли» [1, Ів. 4:35-38].

6. Схарактеризуйте структурно-семантичні особливості синтаксичних конструкцій. Подайте лінгвокультурологічний коментар щодо сакральної значущості підрядної частини (сполучник *бо*). Доберіть із біблійного тексту 10 висловлювань.

«І перестали ті троє мужів відповідати йому, бо він був справедливий в очах своїх» [1, Йов. 32:1]; *«Не збудуєшти храму для Мого Ймення, бо багато крови пролив ти на землю перед лицем Моїм!»* [1, 1 Хр. 22:8]; *«Не прихиляйтесь під чуже ярмо з невірними. Боя ким є спілкування праведності із беззаконням? Що є спільного у світла з пітьмою?»* [1-е, Коринфянам 6:3 14-15]; *«Тепер я радію не тому, що ви опечалилися, але що ви опечалилися до покаяння; бо опечалилися заради Бога… Бо печаль заради Бога витворює незмінне покаяння до спасіння, а печаль мирська призводить до смерті»* [2-е, Коринфянам 6:3 9-10]; *«Говорю це … усердям інших відчуваю щирість і вашої любові… Бо ви знаєте благодать Господа нашего Ісуса Христа, що він, будучи багатим, зубожів заради вас, щоби ви збагатилися Його убозтвом»* [2-е, Коринфянам 7:14 8-10]; *«Знемогає плоть моя і серце моє: Бог твердиня серця мого і частина моя повік. Бо ось ті, що віддаляють себе від Тебе, гинуть»* [Псалом 72 26-27].

7. З'ясуйте стилістичну функцію риторичних запитань біблійних виразів. Доберіть із біблійного тексту 10 висловлювань.

«Хіба ж я не вільний? Чи ж я не апостол? Хіба я не бачив Ісуса Христа, Господа нашого? Хіба ви – не то не справа моя перед Господом?» [1, 1 Коринфянам 9:1]; *«Господь моє світло й спасіння моє, – кого буду боятись?»* [1, Псалом 27:1]; *«Чи ви не знаєте, браття, – бо говорю тим, хто знає Закона, – Закон панує над людиною, поки вона живе?»* [1, Римлянам 7:1]; *«Гріх не повинен над вами владарювати, бо ви не під законом, але під благодаттю»* [Римлянам 6:11-7:1]; *«Чи не знаєте ви, браття, – бо говорю тим, хто знає закон, – що закон має владу над людиною, поки він живий?»* [Римлянам 6:11-7].

8. З'ясуйте стилістичну функцію імператива й форм майбутнього часу, уживаних у функції імператива, у біблійних виразах. Доберіть із біблійного тексту 10 висловлювань.

«Не зробите собі божків та ідола і кам'яного стовпа не поставите собі, і каменя з фігурами не покладете в вашім Краї, щоб кланятися перед ним» [1, 3 М. 26:1]; *«І сказав Господь до Мойсея, говорячи: «Увійди, говори до фараона, царя єгипетського, і нехай він відпустить Ізраїлевих синів зі свого краю»»*[1, Вих 6:10-11]; *«Серце чисте сотвори в мені, Боже, і*

дух правий онови внутрі мене» [Псалом 50-51:12]; *«Боже! Іменем Твоїм спаси мене, силою твоєю суди мене. Боже! Почуй молитву мою; почуй слова уст моїх»* [Псалом 51-54:4-5]; *«Кожен приділяй по доброті й щирості серця, не через засумування й не з примусу; бо того, хто віддає із добрістю, Бог любить»* [1, 1 Коринфянам 9:1].

9. Визначте семантичне наповнення сакральних концептів *душа/серце* на прикладах української і французької лінгвокультур.

Душа за біблейською інтерпретацією є безсмертним началом у людині, яка її животворить; душа робить тіло живим, оскільки має свій виток у Богові; серце – сакральний центр людини, та глибина, де перебуває її особистість, її сутність – «внутрішня людина»: *Чиста душа – âme de cristal*; *Черстве серце – coeur de pierre*; *Дводушна людина – âme double, coeur double; Добра і проста душа – c'est une bonne âme*; *Бути як неприкаяна душа – roder comme une âme en peine*; *Як у воду опущений – comme un corps sans âme*; *Бути відданим душою й тілом – se donner corps et âme à qn, qch*; *Виморювати душу – se tuer le corps et l'âme*; *Зазнати глибокого горя – avoir (mettre) la mort dans l'âme*; *З важким серцем – la mort dans l'âme*; *Дихати на ладан (бути при смерті) – avoir l'âme sur les lèvres*; *Віддати Богу душу – render l'âme à Dieu*; *Духовний наставник – conducter des âmes*; *Молитися за упокой душі – prier pour l'âme de qn*; *Цілитель душ (священник) – médecin des âmes*; *Розкрити душу – découvrir son âme à qn*; *Перевернути всю душу – mettre l'âme à l'envers*; *Оновитися духовно – faire âme neuve, changer d'âme*; *Поклавши руку на серце – ens on âme et conscience*; *Усім серцем (від усієї душі) – dumeilleurede son âme, à coeur ouvert; Очі – дзеркало душі – les yeux sont le miroir de l'âme*; *Клянусь життям! – sur mon âme!*; *Щоб провалитися мені на цьому місці – demon âme!*

10. Здійсніть аналіз структурно-семантичних особливостей текстів замовлянь і християнських молитов. Схарактеризуйте концепти *Бог, людина, душа, життя* в архітектоніці божественного начала. Зробіть висновок щодо особливостей категоризації сакральної сфери в українській лінгвокультурі.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Фахова підготовка майбутніх філологів у межах додаткової спеціальності «Українознавство» передбачає оволодіння лінгвокультурологічними знаннями, вироблення вмінь обґрунтовано застосовувати знання гуманітарних дисциплін (літературознавства, мовознавства, історії української мови/літератури, літературної критики, етнолінгвістики, лінгвогеографії, етнопедагогіки, філософії) задля здійснення лінгвокультурологічного аналізу.

Подання лінгвокультурологічного навчального матеріалу в межах міждисциплінарних взаємозв'язків релігієзнавства, культурології,

художньої літератури й історії мови сприяє виробленню лінгвокультурологічної грамотності майбутніх фахівців.

Перспективами подальших пошуків є розроблення тематичних блоків у межах міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Релігієзнавчий словник / [за ред. проф. А. Колодного і Б. Лобовика]. – К. : Четверта хвиля, 1996. – 390 с.

2. Скаб М. В. Семантична структура слова *душа* в сучасній українській мові / М. В. Скаб // Науковий вісник Чернівецького університету. – Слов'янська філологія : [зб. наук. праць]. – Вип. 170–171. – Чернівці, 2003. – С. 92–96.

3. Словник української мови : в 11-ти томах. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 2. – К. : Наукова думка, 1971. – 550 с.

4. Українське мистецтво : [навч. посіб.] : у 3 ч. – Ч. 2. – Львів : Світ, 2004. – 268 с.

5. Християнство й українська мова : матеріали наукової конференції. – Львів : Вид-во Львівської Богословської Академії, 2000. – 514 с.

REFERENCES

1. *Relihiieznavchyi slovnyk [Religious Dictionary]* (1996). K.: Chetverta khvylia. (In Ukrainian).

2. Skab, M. V. (2003). Semantychna struktura slova dusha v suchasnii ukrainskii movi [The semantic structure of the word soul in the modern Ukrainian language]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Slovianska filolohiia, 170–171*, 92–96. (In Ukrainian).

3. *Slovnyk ukraiinskoii movy [Ukrainian dictionary]* Vol. 2. (1971). K.: Naukova dumka. (In Ukrainian)

4. *Ukraiinske mystetstvo [Ukrainian art]* (2004). Ch. 2. Lviv: Svit. (In Ukrainian).

5. *Khrystyianstvo i ukrainska mova [Christianity and Ukrainian language]* (2000). L'viv: Vyd-vo Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii. (In Ukrainian).

РЕЗЮМЕ

Мишенина Татьяна. Дидактическое сопровождение при изучении религиозной сферы в содержании курса «Основы лингвокультурологии» профессиональной подготовки будущих учителей филологических специальностей.

В публикации представлен тематический блок в рамках курса «Основы лингвокультурологии», который раскрывает религиозные представления представителей лингвокультуры и особенности их отображения в языковой системе, роль в формировании и развитии языковой картины мира. Рассмотрение сакральных понятий с точки зрения лингвокультурологии предусматривает анализ макроконцептов на уровне категоризации религиозной сферы («Религиозные представления праукраинцев», «Христианские представления и их отражение в украинской лингвокультуре»). Перспективами дальнейших исследований представляется разработка тематических блоков в пределах межкультурной коммуникации.

***Ключевые слова**: лингвогруппа, религия, образ мира, христианство, душа, вера, молитва, монотеизм, библизм, индегертные и адгерентные библейские фраземи.*

SUMMARY

Mishenina Tatiana. Didactic support while studying the religious sphere in the content of the course of the future philology teachers' professional training titled «Fundamentals of cultural linguistics».

The paper describes thematic unit within the course «Fundamentals of cultural linguistics, «which reveals the religious beliefs of the members of lingual culture and the

peculiarities of their reproduction in the language system, the role in the formation and development of the linguistic view of the world. Consideration of sacred concepts from the perspective of linguistics includes analysis of macro concepts at the level of categorizing the religious sphere («Religious ideas of ancestors of Ukrainians», «Christian ideas and their reflection in the Ukrainian lingual culture»).

Organization of lexical work of philology students with Biblical texts/linguistic units denoting sacred concepts includes: 1) analysis of the structural and semantic features of inherent (the ones that correlate on structure and semantics with original text of the Old and New Testaments, a concrete biblical situation) and superimposed (their semantics suffered changes within historical development) sorts of biblical phrases; 2) functional peculiarities of syntactic constructions in biblical texts that embody the concept of monotheism (rhetorical questions, syntactic constructions with subordinate fragment having semantic shade «the truth/righteousness»; syntactic constructions that reproduce the correlation of allegorical expressions with life situations); 3) studying the evangelical motives in literature; 4) comparing the sacred concepts of soul/heart/God in different lingual cultures (including within Christianity – Orthodox/Catholic).

A Prospect of further research is the development of thematic units within intercultural communication.

An organisation of work with educational materialals involves the submission of linguo-cultural commentary to the names (ideas) of the works of Ukrainian authors that have roots of biblical interpretation (Panas Mirny «Do oxen low when mangers are full» / biblical expression, Lina Kostenko «Mary Churai» / thorn-bush, Olha Kobylianska «Earth» / Cain seal; Ivan Bagrianyi «Garden of Gethsemane» / Gethsemane; Garden of Gethsemane; Vasyl Stus «Nativity scene», «Promised Land» / The Promised Land).

Didactic support considers the interpretation of the concept of «truth» from the perspective of linguistics, lingual culture, lingual philosophy, us well us execution using the example of linguistic and cultural analysis of binary oppositions (righteousness/sin; faith/wickedness, law/grace); cause and effect determination (sin/penance, crime/punishment, faith/eternal life); clarification of the stylistic features of rhetorical questions of biblical expressions.

***Key words**: lingual community, religion, view of the world, Christianity, soul, faith, prayer, monotheism, biblical expression, inherent and superimposed biblical phrasemes.*

УДК 629.7.073

Олена Москаленко
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету
ORCID ID 0000-0003-3182-6801

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

У статті акцентується увага на необхідності вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей, зокрема авіаційних фахівців. Автором виокремлено організаційно-педагогічні умови підготовки авіаційних фахівців. Запропоновано впровадження низки організаційно-педагогічних умов, спрямованих на ефективне виконання професійних дій. Обгрунтовано ефективність навчання на основі міжпредметних зв'язків професійно орієнтованих дисциплін; установлено, що підвищенню рівня мотивації курсантів до професійної